

Utópia

Nyáréjszaka volt, különös nyári éj: nemrég múlt el a soros világháború, a túlélők újjáépítettek vagy bosszút álltak boldogan, a halottak közönyösen heverték szétszórt csontjaikban, és eszükbe se jutott, hogy feltámadjanak. Ez olyan háború volt, hogy a szétbombázott városokban maradtak még épületek véletlenül; a fémtükrös petróleumlámpa mellett a vaskos, békebeli, több nemzedékre tervezett konyhaasztalon újjáépítési koncepciók heverték és igazolóbizottsági jegyzőkönyvek, bennük az ítélet, ki volt háborús bűnös, és ki nem, ki hogyan, hány tanú által bizonyítva állt ellent, nem vett részt, rejtegetett áldozatnak kiszemeltek. Ott hevert az újra ugyanazt termelni készülő gyáraknak beszerzendő nyersanyagok listája, az anyagokhoz csalafintán, könyörögve, fenyegetőzve, feketén lehetett hozzájutni a soros béke kitörését követő hónapokban, mint minden béke kezdetén. Mi lehetett még az asztalon? Főtt tojás, legföljebb kettő, talán egy szelet kenyér, ami a napi negyven deka fejadagból estére megmaradt, melasz és só bizonyára. Talán mind a negyven deka só ott

hevert az asztalon azon a különös nyáréjszakán, hónap eleje lévén; újságpapírban lehetett ott a só, mert az újságok, béke lévén, éppúgy megjelentek naponta, mint a háború alatt.

Egy túlélő ült a konyhaasztal mellett, s mert egykori üldözött volt, pontos számításokat végzett a jövőre vonatkozólag, mely minden békekezdet idején tervezhetőnek látszik. Azon a rendkívüli, augusztus eleji békés nyáréjszakán a következő adottságokkal lehetett számolni: a liszt kilója 30 pengő, a cukoré 450, az olajé 240, a krumplicukoré 600, a tojás darabja 9, az aludttej litere pedig 28 a Garay téren, az adott és nem teljesen szétbombázott főváros legolcsóbb piacán. Adottság volt az is, hogy a tépelődő túlélő havi fizetése 480 pengő. Ült a túlélő a konyhában, az újságpapírral beragasztott, lichthofra nyíló ablak alatt drótkeretes, kerek szemüvegében, a háború előtti béke divatját követte e szemüvegtípus, az újságpapír az ablakon már az új béke terméke volt, számokat rajzolt ceruzával az előtte fekvő papírokra, lassan újrarajzolva, vastagítva őket a felismerhetlenségig. 480 pengő. Ebből kellene megélniük. Osztható kettővel. De hárommal is osztható.

Minden békeidő kezdetén feketepiacra sütnek a pékek, a gyerekeknek központilag szánt tejet ellopják, éjszaka bandák vetkőztetnek az utcán, a vidéki fegyveres osztagok megvámolják a fővárosba tartó szállítmányokat, az üzletek előtt a sorban állás

alatt egyesek még füttyülik a már betiltott háborús indulókat, a deportált gyilkosok egy részét hazaengedik hétvégére, közülük a derekabbakat hamarosan átveszik a békefenntartó rendőrségbe, mert ilyenkor minden tisztességes szakmában hiány mutatkozik. S mint ilyenkor arrafelé általában, a célszerűen berendezett haláltáborokból az ugyanolyan marhavagonokban hazafuvarozott túlélők számára kezdeményezett gyűjtés befullad, a kínos módon megmaradtakat az egyelőre üres, és majd csak a béke hosszú éveit követően zsúfolttá váló elme-gyógyintézetben tárolják, további újjáépítésig.

De mint minden béke kezdetén, bőven akadtak tételek a másik rubrikában is, a remény tételei. A túlélő igaz örömmel tapasztalhatta, milyen szépen meg lehet lenni bútorok és evőeszközök nélkül, amelyeket a túlélésre spekulálván az üldözésből kimaradt, becsületes embereknek adtak át megőrzésre a veszélyes időkben, akik most mindent letagadtak. És hamarosan, mint az újságok megírták, megérkezik az adott, mindenkori provinciába a felszabadítóként ténykedő sereg hazájából a kilónként majd csak 300 pengőbe kerülő krumplicukor. Megjelent továbbá a rendelet, hogy a parasztoknak évi 540 liter tejet kell beszolgáltatniuk tehenenként és havi egy kiló juhgomolyát. Már az, hogy békeidőben is lehet rendeletet kiadni, akárcsak háborúban, biztató. És ha csak a harmadát lehet is behajtani, az éhínség minden háború után,

minden felszabaduláskor fenyegető réme legyőzetik. S ha nem lesz is olyan bőség élelemben, mint volt a háborús években, ezért kárpótol a béke. A béke, amelynek kitörésekor fiatal, tiszta arcok és tiszta tekintetek tűnnek elő a romok alól, a semmiből; reménykedő és ártatlan emberek találhatunk, tele vággyal és történelmi terhektől mentes, új ideológiával; s ha kicsit ugyan hideg lesz még télen, mert most megint emelni kellett a szén árát, nem számít, és ki gondol a télre, amikor béke és nyáréjszaka van, s olyan bizonyosnak látszik, hogy az államosítással, a soros béke egyik főeszméjének valóra váltásával a szén ára is lemegy majd, és soha többé nem lesz infláció.

Csoda történik. Ezt látni a romos városban naponta. Az emberek dolgoznak és boldogak, éheznek és boldogok, mert nem akarják tudni, ami volt, nem akarnak emlékezni, tiszta lappal akarnak nekivágni az életnek, olyan életnek, amilyen még nem volt soha, amilyen még nem esett meg soha előző nemzedékkel, soha előző béke kezdetén. A történelemben, bizonyára így gondolta a túlélő tépelődő a vasos konyhaasztal mellett, olyan mélypont, mint pár hónapja, a soros háború utolsó pár hónapjában, soha többé nem lehetséges, és lám, még azt a szörnyűséget is túlélhették mindazok, akik véletlenül megmaradtak.

Egyetlen titka van a csodának, egyetlenegy: nem szabad többé rosszat tudni az emberről. Bármilyen tör-

tént is, el kell törülni egyetlen megbocsátó, emberi mozdulattal. És legfőbb ideje, hogy ezt a gesztust végre ő is megtegye: pár nap múlva harminchét éves, nem olyan fiatal már, hogy vakon bízva rá magát a végzetére.

Hogy a konyhában tépelődő, újjáépítésbe fáradt túlélő aznap éjjel döntést hozott, bizonyos. Hogy a döntés horderejével tisztában volt-e, kétséges. Olyan ügyben kellett döntenie, amelyben korábbi békék elején soha nem döntött senki, s amelyben ember illetékes nem lehet. Jövőt tervezett, az emberi faj jövőjét, mint mások is a mámorukban korábban, de ő emberi létet is egyben. Jövendő élet volt a belátására bízva. A teremtés nyomta a vállát, akár sejtette, akár nem. Isteni teremtés. Ha egyáltalán felmerült benne ez a gondolat, talán homályos lelkifurdalást érzett. Talán nem. Talán csak nagyon egyedül volt e váratlanul rászakadt békében, és érthető önzéssel úgy érezte: nem bírja majd ennyire egyedül.

Részletek a történelemben soha nem tudhatók pontosan. Talán szöveget vett elő, talán egyéb hegyes eszközt. Valószínűleg lecsavarta a petróleumlámpát, nem könnyű a béke első időszakában világító anyaghoz jutni. Ha így cselekedett, utána egy ideig szoktatta a szemét a sötétbe. Az előszobába tapogatózhatott hallgatózva. Halkan nyithatta a szobaajtót, lábujjhegyen mehetett át a szobán, ahol a felesége mélyen alhatott negyvenkét kilósan. A fürdőszoba

a szobából nyílt abban a leválasztottnak nevezett lakásban, a korábbi békében tették szűkösebbé a még korábbi béke álmos, nagyszabású, örök békére szánt terjengős lakásából. Óvatosan nyithatta a fürdőszobaajtót. Bent kitapogathatta a dobozkát, amelyhez a béke szabályai szerint drágán és feketén lehetett csak hozzájutni.

Kibontotta, kivette a tartalmát, és a sötétben gondosan, megfontoltan, elszántan, ahogy mindig is dolgozott, az összes, gumikesztyűujjra emlékeztető alkalmatosságot az éles tárgygal átlyukasztotta sorban.

Ez biztos, anyám mesélte el nekem, ő pedig elpirult és nem felelt, amikor a rám mért korrals a teremtés egészével békétlenül felelősségre vontam.